

จิตสาธารณะ : สิ่งที่สังคมต้องการ Public mind : what the social needed

อริสา นพคุณ^{1*}, วีระ โอบอ้อม² และไสว กันนูลา³
Arisa Noppakhun^{1*}, Veera Obaom² and Sawai Kannula³

^{1*} นักวิชาการอิสระ วิทยากรหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา 30000

^{1*} Independent Academic, Master of Education, Department of Educational Administration, Faculty of Education, Nakhon Ratchasima Rajabhat University, Nakhon Ratchasima 30000, Thailand

² ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดท่าค้อย (สกุณอุปถัมภ์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2

² Principal of Wattakoy (Sakuluppatam) School, Phetchaburi Primary Educational Service Area Office 2, Phetchaburi 76130, Thailand

³ ผู้บริหาร สังกัดกองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา 30000

³ Administrator, Office of the President, Nakhon Ratchasima Rajabhat University, Nakhon Ratchasima 30000, Thailand

^{1*} Corresponding author, E-mail : nooaris3@gmail.com

Received: 30 May 2019, Revised: 27 June 2019, Accepted: 18 July 2019

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอทัศนะเกี่ยวกับจิตสาธารณะ ซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมไทยและสังคมโลกกำลังให้ความสนใจ เนื่องจากถ้าหากสังคมใดคนในสังคมมีจิตสาธารณะจะทำให้สังคมนั้น ๆ มีความน่าอยู่ ผู้คนถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน ในทางตรงกันข้าม ถ้าหากสังคมใดผู้คนขาดจิตสาธารณะ ต่างคนต่างอยู่ จะทำให้สังคมนั้นหว่าเหวเจียบเหงา เพราะขาดสิ่งยึดเหนี่ยวทางสังคม จากการศึกษาพบว่า จิตสาธารณะ จิตสำนึกสาธารณะ จิตสำนึกเพื่อส่วนรวม จิตสำนึกเพื่อสังคม จิตสำนึกเพื่อมวลชน จิตอาสา มีความหมายไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ เป็นการปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ การดูแลรักษาของส่วนรวม การรับผิดชอบของส่วนรวม การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม การช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ และการใช้ของส่วนรวมปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะ ประกอบด้วย การสนับสนุนทางสังคม การอบรมเลี้ยงดู การรับรู้ความสามารถของตน เจตคติต่อจิตสาธารณะ และการได้รับแบบอย่างหรือตัวแบบ บุคคลที่มีจิตสาธารณะจะมีลักษณะพิเศษที่โดดเด่น คือ การสร้างประโยชน์ให้กับสังคม ยินดีที่จะทำด้วยความเต็มใจเพื่อให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงด้วยดี เป็นผู้ที่มีจิตวิญญาณของอาสาสมัคร และมีคุณธรรมที่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนอื่นได้ แนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะจะต้องบูรณาการทั้งแนวคิด หลักการ และเทคนิควิธีต่าง ๆ ใช้หลักของการสร้างประชาคมที่ต้องขับเคลื่อนด้วยความร่วมมือร่วมใจ และเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย เช่น ความรัก ความรู้ กระบวนการเรียนรู้ ความเป็นธรรมชาติ การใช้ตัวอย่างที่ดีในสังคม การจัดการสภาพแวดล้อม และการใช้บทบาทของสื่อมวลชน

คำสำคัญ : จิตสาธารณะ, ปัจจัย, แนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะ

Abstract

The objective of this article aimed to propose the viewpoints of the public mind, which has been the primary concern of both Thai and global societies. The main reason could be that when people in any society have the public mind, that community tends to adopt a well being because of helping each other. On the other hand, lacking social commitment can cause loneliness and isolated community. The study found that the words “public mind, public consciousness, social consciousness, or volunteer spirit” have similar meanings. For example, doing beneficial activities, looking after the public property, public accountability, respect common good, willingness to be a volunteer and serve the society. Factors affecting the public mind consisted of social support, socialization style, self-efficacy, perception towards to the public mind, and modeling. The distinct characteristics of those who have public mind were a contribution to a better community, willingness to dedicate themselves for achieving the goal, volunteering, and being a role model for others. Guidelines for improving the public mind should integrate thought, principles, and a variety of techniques. Therefore, it is necessary to employ civil mobilization with cooperation and linking network such as loves, knowledge, learning process, naturalization, good role model, environmental providing, and mass media roles to increase public concern.

Keywords : Public Mind, Factors, Guidelines for Developing Public Mind

1. บทนำ

จิตสาธารณะ (Public Mind) เป็นคำที่หลายคนคุ้นกันในสังคมที่มีการดูแลช่วยเหลือกัน แต่บางครั้งอาจใช้ควบคู่กับคำว่าจิตอาสา จิตสำนึกสาธารณะ จิตสำนึกทางสังคม จิตสำนึกต่อส่วนรวม ความสำนึกทางสังคม ในประเทศไทยเริ่มมีการกล่าวถึงจิตสาธารณะในช่วงหลังพุทธศักราช 2500 (ธีรยุทธ บุญมี, 2551) เริ่มเห็นเป็นรูปธรรมมากขึ้น หลังจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ก่อนหน้านั้นเป็นกิจกรรมช่วยเหลือสังคม เสริมงานบำบัดทุกข์บำรุงสุขของรัฐ กระทำโดยสถาบันทางศาสนา มูลนิธิ เพื่อช่วยเหลือคนในเชื้อชาติหรือภูมิภาคเดียวกัน ในลักษณะผู้ให้กับผู้รับ ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 7 ได้แสดงถึงความพยายามในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนโดยระบุไว้อย่างชัดเจนว่า ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2559) แต่ประเทศไทยในยุคศตวรรษที่ 21 สภาพปัจจุบันมีปัญหาวิกฤติด้าน

โลกร้อน (Global Warming) ปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ (Depletion of Natural Resources) ปัญหามลพิษ (Pollution) ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน (Corruption) เป็นต้น โดยจิตสาธาณณะมีหลักการเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) ซึ่งจะต้องอาศัยการมีใจและแบ่งปันต่อกันจากสภาพปัญหาวิกฤติด้านการขาดความรับผิดชอบต่อสังคม จำเป็นต้องปลูกเร้ากระแสความรับผิดชอบต่อสังคมสำหรับบทความวิชาการนี้ผู้เขียนได้รวบรวมเรียบเรียงจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี จากนักวิชาการและนักวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธาณณะ จึงได้นำเสนอสาระสำคัญเกี่ยวกับความหมายของจิตสาธาณณะ ความสำคัญของจิตสาธาณณะ การเสริมสร้างจิตสาธาณณะ ลักษณะของบุคคลที่มีจิตสาธาณณะ และปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธาณณะ ดังรายละเอียดที่จะนำเสนอต่อไปนี้

2. วัตถุประสงค์

เพื่อนำเสนอทัศนะเกี่ยวกับจิตสาธาณณะ ซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมไทยและสังคมโลกกำลังให้ความสนใจ

3. ขอบเขตของเนื้อหา

ความหมายของจิตสาธาณณะ ผลกระทบจากการขาดจิตสาธาณณะ ระดับของจิตสาธาณณะ องค์ประกอบของจิตสาธาณณะ ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธาณณะ ลักษณะของบุคคลที่มีจิตสาธาณณะ และแนวทางการเสริมสร้างจิตสาธาณณะ

4. นิยามศัพท์

4.1 จิตสาธาณณะ หมายถึง การปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ การดูแลรักษาของส่วนรวม การรับผิดชอบต่อส่วนรวม การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม การช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ และการใช้ของส่วนรวม

4.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธาณณะ หมายถึง ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการแสดงออกถึงการปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ การดูแลรักษาของส่วนรวม การรับผิดชอบต่อส่วนรวม การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม การช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ และการใช้ของส่วนรวม

4.3 แนวทางการเสริมสร้างจิตสาธาณณะ หมายถึง การบูรณาการทั้งแนวคิด หลักการ และเทคนิควิธีต่าง ๆ โดยใช้หลักของการสร้างประชาคมที่ต้องขับเคลื่อนด้วยความร่วมมือ ร่วมใจ และเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย

5. แนวคิดเกี่ยวกับจิตสาธาณณะ

คนไทยเริ่มให้ความสำคัญและสนใจกับคำว่าจิตสาธาณณะมากขึ้น เพราะมีอาสาสมัครจำนวนมากจากทั่วโลกเดินทางมายังประเทศไทยเพื่อช่วยกอบกู้ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นหลังจากเหตุการณ์ธรณีพิบัติที่เกิดขึ้นใน 4 จังหวัดชายทะเลทางภาคใต้ของประเทศไทยเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2547 อย่างไม่แก่ความเหน็ดเหนื่อย และมีได้เรียกร้องคำตอบแทนใด ๆ มีการจัดตั้งกลุ่มคนทำงานภาคสังคม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสืบทอดพลังอาสาสมัคร ผู้เขียนนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับจิตสาธาณณะในแง่ของความหมายของจิตสาธาณณะ ผลกระทบจาก

การขาดจิตสาธารณะ ระดับของจิตสาธารณะ องค์ประกอบของจิตสาธารณะ ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะ ลักษณะของบุคคลที่มีจิตสาธารณะ และแนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 ความหมายของจิตสาธารณะ

ราชบัณฑิตยสถาน (2554) ได้ให้ความหมายของ จิต ว่าคิดและนึก และให้ความหมาย สาธารณะว่า เพื่อประชาชนทั่วไป จิตสาธารณะจึงเป็นการนึก คิด และการแสดงพฤติกรรมเพื่อส่วนรวมไม่กระทำสิ่งที่เสื่อมเสีย หรือเป็นปัญหาต่อสังคม การกระทำและคำพูดที่มาจากความคิดที่ดีจะช่วยลดความขัดแย้ง (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2556) คนที่มีจิตสาธารณะจะช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่นหรือสังคม มองโลกในแง่ดีบนพื้นฐานของความ เป็นจริง (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2556) ก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคมส่วนรวม (ศิริสุข นาคเสนีย์ ชูลี ปัญจะผลิตกุล และศศิวิมล โมอ่อน, 2557)

จิตสาธารณะมีส่วนสำคัญทำให้เกิดสิ่งดีงามในสังคม (ประเวศ วะสี, 2553) ในสังคมชาวพุทธการ เป็นอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือส่วนรวม การลดละตัวตน เสมือนเป็นการปฏิบัติธรรมอย่างหนึ่งในพุทธศาสนา เพราะฉะนั้น จิตสาธารณะไม่ได้มีความหมายแค่การช่วยเหลือคนที่เดือดร้อนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม การปฏิรูปสังคมหรือช่วยให้สังคมดีขึ้น (พระไพศาล วิสาโล, 2554) บุคคลมีการรับรู้ เรียนรู้ต่อ ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ผ่านการคิดและไตร่ตรองอย่างเหมาะสม (ประยูร สุธะใจ, 2556) สมเด็จพระสัมมา สัมมาสัมพุทธเจ้าเคยตรัสหลักธรรมนี้ไว้เรียกว่า วัชฌิ เรียกเต็มว่า อริยา วัชฌิ แปลว่า หลักความเจริญก้าวหน้า ในการปฏิบัติ และมีหวังว่าจะเข้าถึงจุดหมายของพระพุทธศาสนาหลักความเจริญที่ว่านี้มี 5 ประการ คือ ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ และปัญญา บุคคลพร้อมที่จะเสียสละแรงกาย แรงใจ และสติปัญญาเพื่อบำเพ็ญ ประโยชน์ต่อสังคม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2556) โดยไม่หวังผลตอบแทน (สำนักวิชาการและ มาตรฐานการศึกษา, 2557) หากแต่เป็นความภาคภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสังคมหรือการได้เป็น ส่วนหนึ่งที่ได้ร่วมพัฒนาประเทศชาติให้เจริญต่อไป (หฤทัย อาจปฐ, 2556)

จิตสาธารณะจะส่งเสริมสนับสนุนสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน มนุษย์อยู่ร่วมกันโดยไม่มีการ เบียดเบียนกัน (เหวง โตจิการ, 2550) เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นโดยความสมัครใจ แสดงออกด้วยการอาสาไม่มี ใครบังคับ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552) บุคคลจะดูแล เอาใจใส่ เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของ ส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม (เจษฎา หนูรุ่ง, 2551; อุไรวรรณ คุ่มวงษ์, 2551) เป็นการจุดประกาย ให้คนทำประโยชน์เพื่อสังคม (มนัสสา ชินูปการพงศ์, 2551)

จิตสาธารณะเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่ทำให้เกิดความชำรุด เสียหายต่อส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน ถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ ตนสามารถทำได้ เคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมของกลุ่มโดยไม่ยึดครองของส่วนรวมมาเป็นของตน ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรวมนั้น (ศิริ แคนสา, 2551) เข้าใจ เห็นใจผู้ที่มีความ เดือดร้อน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และสังคม (บรรจบ บุญจันทร์, 2562)

จะเห็นว่า จิตสาธารณะเป็นจิตแห่งการให้โดยเต็มใจจะช่วยเหลือผู้อื่น โดยไม่คิดค่าตอบแทน ยอมสละเวลา ทรัพย์สินเงินทอง และกำลังกายเพื่อกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อสังคม รวมถึงยังเป็นการฝึกฝนตนเองเพื่อลด อัตตา คือ ลดความเป็นตัวตนของตนเองด้วย จิตสาธารณะ จิตสำนึกสาธารณะ จิตสำนึกเพื่อส่วนรวม จิตสำนึก เพื่อสังคม จิตสำนึกเพื่อมวลชน จิตอาสา คำเหล่านี้ล้วนแต่มีความหมายใกล้เคียงกันมาก ขึ้นอยู่กับผู้ที่ใช้ว่าเป็น คนกลุ่มไหน อาจแยกย่อยไปตามความสนใจเฉพาะกลุ่ม นักสังคมศาสตร์แม้จะใช้คำที่แตกต่างกันแต่ให้

ความหมายเหมือนกัน หรือไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ เป็นการเกื้อกูล การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การช่วยเหลือผู้อื่น การเข้าไปมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือชุมชน สังคม การเคารพสิทธิของผู้อื่น การเห็นคุณค่า การรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม

5.2 ผลกระทบจากการชาดจิตสาธารณะ

การที่คนมาอยู่รวมกันเป็นสังคมย่อมต้องมีความสัมพันธ์ในรูปแบบพึ่งพากัน คนในสังคมซึ่งมีบทบาทและหน้าที่แตกต่างกันไป ถ้าคนในสังคมชาดจิตสำนึกสาธารณะ ซึ่งนอกจากจะมีผลกระทบต่อบุคคล ครอบครัวยังมีผลกระทบต่อการพัฒนาชาติ การชาดจิตสำนึกสาธารณะยังมีผลกระทบต่อบุคคล ผลกระทบระดับชาติ และผลกระทบระดับโลก (ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจร, 2543) ดังนี้

5.2.1 ผลกระทบต่อบุคคล จะทำให้ชุมชนอ่อนแอ ขาดการพัฒนา เพราะต่างคนต่างอยู่ สภาพชุมชนมีสภาพเช่นไรก็ยังคงเป็นเช่นนั้น ไม่เกิดการพัฒนาและยั่งยืนไปก็มีแต่เสื่อมทรุดลง อาชญากรรมในชุมชนอยู่ในระดับสูง ขาดศูนย์รวมจิตใจ ขาดผู้นำที่นำไปสู่การแก้ปัญหา เพราะคนในชุมชนมองปัญหาของตัวเองเป็นเรื่องใหญ่ ขาดคนอาสาพัฒนา เพราะกลัวเสียทรัพย์ กลัวเสียเวลา หรือกลัวเป็นที่ครหาจากบุคคลอื่น

5.2.2 ผลกระทบระดับชาติ วิกฤตการณ์ภายในประเทศบ่อยครั้งและแก้ปัญหาไม่ได้ อาทิ วิกฤตการณ์เศรษฐกิจ สังคมขาดเสถียรภาพทางการเมือง การชุมนุมขับไล่รัฐบาลหรือผู้นำประเทศ ประเทศชาติอยู่ในสภาพล้าหลัง เนื่องจากขาดพลังของคนในสังคม เมื่อผู้นำประเทศนำมาตราการใดออกมาใช้ก็จะได้ผล เพราะไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากประชาชน ประเทศชาติไร้เกียรติ ไร้ศักดิ์ศรี ทำให้ประชาชนในประเทศอื่นมองด้วยสายตาเหยียดหยาม ดูหมิ่นดูแคลนว่าเป็นประเทศด้อยพัฒนา

5.2.3 ระดับโลก ถ้าบุคคลชาดจิตสาธารณะจะทำให้เกิดการเอาเปรียบระหว่างประเทศทำให้เกิดปัญหาในระดับต่าง ๆ เช่น 1) เกิดการสะสมอาวุธกันระหว่างประเทศ เพราะขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน กลัวประเทศอื่นจะโจมตี จึงต้องมีอาวุธที่รุนแรง มีอำนาจในการทำลายสูงไว้ในครอบครองเพื่อข่มขู่ประเทศอื่น และเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นก็มักมีแนวโน้มในการใช้ความรุนแรงของแสนยานุภาพทางสงครามในการตัดสินปัญหา 2) เกิดการก่อกวน แก่งแย่งหรือครอบงำทางการค้าระหว่างประเทศ พยายามทุกวิถีทางเพื่อให้เกิดการได้เปรียบทางการค้า ทำให้ประเทศด้อยกว่าขาดโอกาสในการพัฒนาประเทศของตน 3) เกิดการรังเกียจเหยียดหยามคนต่างเชื้อชาติ ต่างเผ่าพันธุ์หรือต่างท้องถิ่น มองชนชาติอื่นเผ่าพันธุ์อื่นว่ามีความเจริญหรือมีศักดิ์ศรีด้อยกว่าเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ของตนเอง ถูกดูหมิ่นหรือเป็นปฏิกิริยาต่อชาติอื่น

ระบบการศึกษาในปัจจุบันนอกจากสอนให้คนอ่านออกเขียนได้ กระบวนการเรียนการสอนยังเน้นการท่องจำมากกว่าให้รู้จักคิด ประกอบกับวัฒนธรรมไทยที่ได้รับการสั่งสอนจากบรรพบุรุษให้เชื่อฟังตามผู้ใหญ่หรือผู้ปกครองอบรม สั่งสอน เป็นกระบวนการที่ทำให้ประชาชนไม่พึ่งตนเอง ขาดการไตร่ตรอง ดังนั้นถ้านักศึกษาชาดจิตสาธารณะจะทำให้เกิดผลด้านความเป็นพลเมือง นักศึกษาเป็นวัยที่มีการพัฒนาในทุกด้าน จิตสาธารณะจึงเป็นคุณธรรมประการสำคัญ ที่จะส่งเสริมทางด้านเจตคติของนักศึกษา ทำให้มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไม่เห็นแก่ตัว มีความเป็นพลเมืองและเห็นความเท่าเทียมกันของมนุษย์ เป็นแรงผลักดันในภาคพลเมือง ทำให้สังคมมีการเคลื่อนไหวไปในทิศทางตามความต้องการของพลเมือง ทำให้ประเทศขับเคลื่อนด้วยอำนาจประชาชน ซึ่งเป็นพื้นฐานของประชาธิปไตย ถ้านักศึกษาชาดจิตสาธารณะจะไม่มีความเป็นพลเมือง เป็นเพียงประชาชนที่ไม่รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเอง รวมทั้งไม่เคารพสิทธิของผู้อื่น จะเจริญเติบโตไปเป็นประชาชนที่ไม่รู้จักการพึ่งตนเอง (Passive) รวมทั้งจิตใจคับแคบไม่ช่วยเหลือสังคม ขาดความสามัคคี

ไม่สามารถเรียนรู้ ทำงาน หรือดำรงชีวิตร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขก่อให้เกิดผลเสียทั้งในระดับสังคม ประเทศ และสังคมโลก (Throne, S. (1997) เนื่องจากในปัจจุบันกระบวนการโลกาภิวัตน์ไม่เพียงเชื่อมโยงระบบธุรกิจและการตลาดเท่านั้น แต่มีผลกระทบต่อบุคคลในระบบในสังคม ซึ่งบริบทนี้เชื่อมโยงกับระบบสุขภาพของบุคคลอย่างแยกกันไม่ได้ ทำให้มีผลต่อแบบแผนการดำเนินชีวิต จิตสาธารณะจึงเป็นสิ่งที่มหาวิทยาลัยต้องตระหนัก เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ คุณธรรม มีความรู้สึกร่วมกับชุมชน และมีความรับผิดชอบต่อสังคมในแง่มุมต่าง ๆ (Mayo, E. (1996) การมีจิตสาธารณะจึงมีความสำคัญต่อนักศึกษาในด้านความเป็นพลเมือง และด้านการออกไปประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต

พลับพลึง วงศ์คำมูล (2555) ได้ศึกษาเรื่องการใช้กิจกรรมบันทึกความดีเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 26 จังหวัดลำพูน ผลการวิจัยพบว่าจากการใช้กิจกรรมสมุดบันทึกความดี พบว่า จิตสาธารณะของนักเรียนโดยรวมของนักเรียนเพิ่มขึ้นทุกด้าน เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่า 1) ด้านการดูแลรักษาของส่วนรวมพบว่าจิตสาธารณะของนักเรียนโดยรวมของนักเรียนเพิ่มขึ้น โดยนักเรียนได้ทำกิจกรรม เช่น ปิดไฟบนห้องนอน หอพัก ปิดไฟในห้องน้ำเมื่อไม่มีใครใช้ ปิดไฟห้องเรียน อาคารเรียนเมื่อเลิกใช้ ปิดพัดลมในห้องเรียนเมื่อเลิกใช้ ทำความสะอาดห้องอาหาร ทำความสะอาดห้องพักและหอพัก เก็บไม้กวาด ไม้ถูพื้นเข้าที่เมื่อใช้แล้ว เป็นต้น 2) ด้านการอาสาทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม พบว่า จิตสาธารณะของนักเรียนเพิ่มขึ้นโดยนักเรียนได้ทำกิจกรรม ได้แก่ เก็บขยะและใบไม้บริเวณหอพักและภายในบริเวณโรงเรียน รดน้ำต้นไม้รอบหอพัก ช่วยประกอบอาหารในโรงครัว ล้างจานและหม้ออาหาร ทำเวรหอพัก ทำเวรอาคารเรียนและส่วนกลางบริเวณโรงเรียน ช่วยยกน้ำดื่มขึ้นหอพัก รดน้ำสนามหญ้า ต้นไม้และแปลงผัก ช่วยถือถาดผักและแจกจ่ายอาหารเข้า กลางวันและเย็นให้ครู เพื่อน นักเรียนรุ่นพี่และรุ่นน้อง ช่วยสอนเพื่อนและนักเรียนรุ่นน้องทำการบ้านและอ่านหนังสือ เป็นต้น 3) ด้านการไม่ยึดครองของส่วนรวมนั้นมาเป็นของตนเอง พบว่า จิตสาธารณะของนักเรียนเพิ่มขึ้น โดยนักเรียนได้ทำกิจกรรม ได้แก่ ไม่เอาพัดลมของหอพักมาไว้ที่ตนเองเพียงคนเดียวเพื่อที่จะแบ่งปันให้กับเพื่อน ๆ ได้ใช้ ไม่นำหนังสือของห้องสมุดมาเป็นของตนเอง รวมถึงได้ทำการบ้าน ไม้กวาดและไม้ถูพื้นด้วย นอกจากนี้ คือ เก็บกรรไกรของห้องคืนครูเก็บหนังสือคืนห้องสมุดและครู โดยกิจกรรมจิตสาธารณะด้านการไม่ยึดครองของส่วนรวมนั้นมาเป็นของตนเองเป็นกิจกรรมที่นักเรียนมีความถี่ของการกระทำน้อยที่สุด

จะเห็นว่า จิตสาธารณะเป็นคุณธรรมหนึ่งของพลเมือง เป็นคุณค่าและจิตสำนึกเป็นจิตวิญญาณของสังคม บุคคล องค์กร หรือสังคม สังคมที่ไม่มีคุณค่าและจิตสำนึก ทำให้ขาดพลังในการสร้างสรรค์เมื่อเกิดจิตสาธารณะจะทำให้เกิดประชาสังคมก่อให้เกิดความเข้มแข็งของสังคม ซึ่งจะทำให้การเมือง เศรษฐกิจ ศีลธรรมดีเป็นคุณลักษณะทางจิตใจของบุคคลที่มีความปรารถนาที่จะช่วยแก้ปัญหาเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มีการใช้และการรักษาของส่วนรวม

5.3 ระดับของจิตสาธารณะ

จิตสาธารณะสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2556) ดังนี้

5.3.1 จิตสาธารณะระดับครอบครัว ได้แก่ ความพื่อมีพอกิน ความสัมพันธ์ระหว่างญาติพี่น้อง ความขยัน มีที่อยู่อาศัย มีที่ทำกิน และการแบ่งความรับผิดชอบ

5.3.2 จิตสาธารณะระดับหมู่บ้าน ได้แก่ คนดี ความดี การแบ่งปัน การอาศัยไ้ว้วาน การช่วยเหลือเกื้อกูล และการแลกเปลี่ยนข่าวสาร

5.3.3 จิตสาธารณะระดับสังคม ได้แก่ ความร่วมมือ ร่วมใจ สามัคคี การมีส่วนร่วมทางสังคม งานบุญ งานประเพณี และปฏิบัติตามโครงการต่าง ๆ

สรุปได้ว่า บุคคลในสังคมจะต้องมีจิตสำนึกในการทำประโยชน์เพื่อสังคมส่วนรวมในทุกระดับ

5.4 องค์ประกอบของจิตสาธารณะ

ในการสังเคราะห์องค์ประกอบของจิตสาธารณะจากแนวคิดของนักวิชาการและนักวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับจิตสาธารณะ พบว่ามี 6 องค์ประกอบ (บรรจบ บุญจันทร์, 2562) ดังนี้

5.4.1 การปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการทำความดีให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น และสังคมส่วนรวมด้วยความจริงใจ เต็มใจ โดยไม่หวังผลตอบแทน ด้วยกำลังกาย กำลังปัญญา กำลังทรัพย์ ความสามารถของตนเองซึ่งผลของการกระทำจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนส่วนใหญ่ด้วยความบริสุทธิ์ใจ

5.4.2 การดูแลรักษาของส่วนรวม หมายถึง การรักษา การป้องกัน การพิทักษ์ การปกป้องรักษา การระงับสาธารณสมบัติให้อยู่ในสภาพดีให้สะอาดและเรียบร้อยอยู่เสมอ

5.4.3 การรับผิดชอบของส่วนรวม หมายถึง การปฏิบัติต่อระเบียบ กฎเกณฑ์ของมหาวิทยาลัยและต่อภารกิจที่ได้รับมอบหมาย ด้วยความเต็มใจและตั้งใจอย่างเต็มความสามารถ พร้อมทั้งจะยอมรับผลของการกระทำไม่ว่าจะเป็นผลดีหรือผลเสีย และจะแก้ไขปรับปรุงตนเองเพื่อให้งานดีขึ้น ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต

5.4.4 การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม หมายถึง อำนาจอันชอบธรรมที่จะกระทำการใด ๆ ได้อย่างอิสระ โดยได้รับการรับรองจากกฎหมาย การคำนึงว่าคนอื่นก็มีสิทธิในการใช้สาธารณสมบัตินั้น เช่นเดียวกับตน ไม่ยึดครองเสมือนว่าสาธารณสมบัตินั้นเป็นของส่วนตัว ไม่ปิดกั้นโอกาสการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์ของคนอื่น เป็นต้น

5.4.5 การช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของคุณลักษณะที่นำไปสู่จริยธรรมของความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเป็นการช่วยกิจกรรมของผู้อื่นให้พร้อมมูลขึ้น เกิดจากบรรทัดฐานแห่งการแลกเปลี่ยนเกิดจากหลักแห่งการเสริมแรง เกิดจากหลักแห่งวิวัฒนาการของมนุษย์และเกิดจากแรงจูงใจอยากทำความดีภายใน

5.4.6 การใช้ของส่วนรวม หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมในการใช้ของส่วนรวม การรักษาทรัพย์สิน การรักษาความสะอาด การหลีกเลี่ยงการใช้และการกระทำที่จะก่อให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อสาธารณสมบัติ นั้น ๆ รวมไปถึงการถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสาธารณสมบัติในวิสัยที่ตนสามารถทำได้

5.5 ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะ หมายถึง ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการแสดงออกถึงการปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ การดูแลรักษาของส่วนรวม การรับผิดชอบของส่วนรวม การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม การช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ และการใช้ของส่วนรวม ซึ่งปัจจัยดังกล่าวประกอบด้วย (บรรจบ บุญจันทร์, 2562)

5.5.1 การสนับสนุนทางสังคม หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลประกอบการสนับสนุนด้านอารมณ์ ซึ่งเกิดจากความใกล้ชิดผูกพัน ความรักห่วงใย ความไว้วางใจ การสนับสนุนทางด้านความคิด

การตัดสินใจ ซึ่งเกิดจากการยอมรับนับถือ เห็นถึงควมมีคุณค่า และการให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ได้แก่ คำแนะนำ ข้อมูล วัสดุสิ่งของ หรือบริการต่าง ๆ ตลอดจนการให้ข้อมูลป้อนกลับ และข้อมูลเพื่อการเรียนรู้และการประเมินตนเอง ทำให้บุคคลเกิดความมั่นคงทางอารมณ์ สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข ทำให้บุคคลนั้นพ้นจากภาวะวิกฤต ความเครียด และการคุกคามทางจิตใจ

5.5.2 การอบรมเลี้ยงดู การปะทะสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตร ทำให้บุคคลได้เรียนรู้ระเบียบสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อการพัฒนาทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม ความรู้ และบุคลิกภาพ ตลอดจนการปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบทบาทในสังคมเพื่อให้เด็กได้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูมี 3 รูปแบบใหญ่ ๆ ดังนี้ 1) การอบรมเลี้ยงดูแบบใส่ใจดูแลหรือใช้อำนาจอย่างมีเหตุผล 2) การอบรมเลี้ยงดูแบบปกป้องคุ้มครองมากเกินไป 3) การอบรมเลี้ยงดูแบบปฏิเสธทอดทิ้งปล่อยปละละเลย

5.5.3 การรับรู้ความสามารถของตน หมายถึง ความมั่นใจในการตัดสินใจของบุคคลว่าจะสามารถทำอะไรได้ด้วยทักษะที่มีอยู่ เกี่ยวกับความสามารถของตนเองว่าจะจัดการและดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ในสถานการณ์ที่บางครั้งอาจจะมีคลุมเครือ ไม่ชัดเจน มีความแปลกใหม่

5.5.4 เจตคติต่อจิตสาธารณะ อารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ความเชื่อ และแนวโน้มในการแสดงพฤติกรรมของบุคคลอย่างมีทิศทางว่าชอบหรือไม่ชอบ พอใจหรือไม่พอใจ ความรู้สึกนี้เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ เกิดจากการเรียนรู้ และประสบการณ์ ซึ่งจะส่งผลทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมาตอบสนองสิ่งนั้น ๆ จนกระทั่งมีความมั่นคงและเป็นระบบ

5.5.5 การได้รับแบบอย่างหรือตัวแบบ หมายถึง สิ่งที่เป็นแบบอย่าง เป็นบรรทัดฐาน หรือจุดประกายให้ผู้อื่นปฏิบัติตามแนวทางการกระทำ และใช้สติปัญญาเก็บจำไว้ จากนั้น จึงประสานความรู้ใหม่เข้ากับประสบการณ์เดิมและกำหนดเป็นการคาดหวังของตนเอง บุคคลที่เป็นแบบอย่างหรือตัวแบบอาจจะเป็นบิดามารดา ผู้ปกครอง ครอบครัว เพื่อน ดารา นักแสดง ผู้เสียสละ และบุคคลที่ชื่นชอบ เป็นต้น

5.6 ลักษณะของบุคคลที่มีจิตสาธารณะ

บุคคลที่มีจิตสาธารณะจะมีลักษณะพิเศษที่โดดเด่น คือ การสร้างประโยชน์ให้กับสังคม (ประยูร สุขะใจ, 2556) การเป็นผู้มีใจรักที่จะทำงานนั้น ๆ และยินดีที่จะทำด้วยความเต็มใจ เพื่อให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงด้วยดี ถ้าขาดซึ่งการมีใจรัก ผลงานก็จะออกมาไม่สมบูรณ์ ต้องเป็นผู้ที่สนใจงานในด้านสังคม ทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าการทำเพื่อตัวเอง นี่คือนิยามสมบัติพื้นฐานของผู้ที่มีจิตสาธารณะ (มิชิตา จำปาเทศ รอดสุทธิ, 2560) แต่ก็ยังขึ้นอยู่กับพื้นฐานของชีวิตมนุษย์ด้วย คนเราทุกคนมีคุณสมบัตินี้อยู่ในตัวเอง เช่น ความรู้สึกสงสาร เห็นใจ ในคนที่มีความทุกข์ มีความตกลำบาก หรือแม้แต่การช่วยเหลือการให้เงินแก่คนขอทาน ความสงสารนี้เองที่เป็นตัวกำหนดว่า คุณมีความอ่อนโยนทางจิตใจมากน้อยเพียงใด ซึ่งการกระทำเช่นนี้จะแสดงออกของผู้มีจิตอาสาในตน นอกจากนั้น สุธาทิพย์ แก้วเกลี้ยง (2560) ได้กล่าวถึงคุณธรรมของอาสาสมัครหรือผู้มีจิตสาธารณะว่าจะต้องเป็นผู้ที่มีจิตวิญญาณของอาสาสมัคร (Spirit of Volunteerism) และมีคุณธรรมที่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนอื่นได้ 1) ชอบให้มากกว่ารับ ไม่เอารัดเอาเปรียบคนอื่น มีความสบายใจที่จะให้ทาน 2) มีความสามารถในการโน้มน้าวจิตใจคนอื่นให้มาร่วมมือร่วมใจกัน (ปิยวาจา) 3) ทำตนให้มีประโยชน์มีกิริยาท่าทีของความพยายามจะทำประโยชน์อยู่เสมอ เป็นผู้ที่ใช้เวลาทุกนาทีให้มีประโยชน์ (อรรถจริยา) และ 4) ทำตนสม่ำเสมอ ทำด้วยอุดมการณ์ไม่เอนเอียงไปตามกระแส (สมานนัตตตา)

5.7 แนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะ

หัวใจของการสร้างจิตสาธารณะต้องอาศัยองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ศรัทธา ปัญญา และหลักคำสอนทางศาสนา (พระไพศาล วิสาโล, 2550) จะต้องบูรณาการทั้งแนวคิด หลักการ และเทคนิค วิธีต่าง ๆ (ทิพรัตน์ สีเพชรเหลือง, 2551) ใช้หลักของการสร้างประชาคมที่ต้องขับเคลื่อนด้วยความร่วมมือร่วมใจ และเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย (ประเวศ วะสี, 2553) โดยมีเทคนิคดังนี้

5.7.1 ความรัก เป็นความรักที่เอาชนะความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ เป็นความรักขั้นสูงของสังคมที่มากกว่าความรักในการเป็นพรรคพวก เป็นมิตรภาพเพื่อสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน ทำให้เกิดความเข้มแข็งเพื่อเป็นพลังทางสังคม เช่น ความรักในธรรมชาติ ในแผ่นดิน ความรักต่อสังคม ต่อประเทศ รักในวัฒนธรรมชุมชน รักในค่านิยมความเป็นไทย รักเพื่อนมนุษย์ เป็นต้น ซึ่งความรักในแผ่นดินจะสร้างความผูกพันในความเป็นสังคมไทย เป็นตัวปลูกจิตสำนึกสาธารณะให้เกิดขึ้น

5.7.2 ความรู้ ความรู้ที่แท้จริงคือการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้จากการกระทำ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงจากภายใน ซึ่งการเรียนรู้จากชีวิตจริงจะทำให้ผู้เรียนจดจำไปตลอดชีวิต เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงจากภายใน (วิจารณ์ พานิช, 2556) การเสริมสร้างความรู้และเข้าใจความเป็นสมาชิกของครอบครัว ชุมชน และจิตสำนึกความเป็นพลเมืองที่เน้นการมีส่วนร่วมหรือเพิ่มช่องทางในการมีปฏิสัมพันธ์สังคมให้แก่คนในระดับครอบครัว ชุมชนสังคม ได้มีโอกาสเรียนรู้ถึงสภาพปัญหา ได้ร่วมกันคิดหาแนวทางแก้ไขและดำเนินการร่วมกัน ทั้งปัญหาในการดำเนินต่อเนื่อง จะส่งผลให้จิตสำนึกส่วนรวมของคนในสังคมเป็นไปในแนวทางที่เหมาะสมมากขึ้น (สุพจน์ ทราญแก้ว, 2546)

5.7.3 กระบวนการเรียนรู้ โดยผลักดันให้จิตสาธารณะเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ในระบบการศึกษาให้ได้ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระบบ หรือการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (ไพฑูริย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจร, 2543) การคิดแบบเชื่อมโยง การคิดแบบมโนทัศน์ และการคิดแบบองค์รวม เป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการพัฒนาจิตสาธารณะในกระบวนการเรียนรู้ (กิตติพงษ์ แดงเสริมสิริ, 2552) นอกจากนี้ ทิศนา ขัมมณี (2550) ได้เสนอวิธีการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาจิตสาธารณะ ได้แก่ 1) การเล่าประกอบสื่อต่างๆ โดยเนื้อหานั้นจะต้องเหมาะสมกับระดับผู้เรียน และเกี่ยวข้องกับสาธารณะ 2) การเล่นเกม โดยเกมที่นำมาใช้นั้นจะต้องเกี่ยวกับการฝึกจิตสาธารณะ เช่น เกมความเอื้อเฟื้อ เพื่อแผ่ การเสียสละ ความอดทน การมีน้ำใจนักกีฬา การให้อภัย และการเคารพสิทธิผู้อื่น เป็นต้น 3) การใช้กรณีตัวอย่าง เช่น ข่าว หรือ เหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคมที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะโดยตั้งประเด็นคำถามให้ผู้เรียนฝึกคิด วิเคราะห์ อภิปราย และแก้ปัญหา เป็นต้น 4) การใช้บทบาทสมมติ 5) การใช้สถานการณ์จำลอง และ 6) การสอนโดยใช้กระบวนการและกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

5.7.4 ความเป็นธรรมชาติ การดำเนินการเพื่อการพัฒนาที่ไม่ประสบความสำเร็จส่วนหนึ่งมาจากการเร่งรัดที่จะไปสู่เป้าหมายอย่างรวดเร็ว ด้วยมีเวลาและงบประมาณจำกัด แต่การสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้ประชาชนนั้นจะต้องอยู่บนพื้นฐานของการเติบโตแบบธรรมชาติเพื่อความเป็นอิสระและยั่งยืน

5.7.5 การใช้ตัวอย่างที่ดีในสังคม การสร้างและสนับสนุนคนดี ยกย่องคนดี เลือกผู้นำที่ดีและผลักดันตัวอย่างจิตสาธารณะที่ดี ครอบครัวจะเป็นทั้งต้นแบบและภาพสะท้อนการแสดงออกของจิตสาธารณะที่สำคัญของเยาวชนได้อย่างชัดเจน เป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้เกิดจิตสาธารณะในสังคมได้ (ไพฑูริย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจร, 2543)

5.7.6 การจัดการสภาพแวดล้อม สิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อความคิด ความเชื่อ และการแสดงออกด้านพฤติกรรม เช่น โรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนในรายวิชา โดยอาจารย์ผู้สอนเล่าเรื่องสอดแทรกพฤติกรรมเชิงบวกต่อการแสดงออกในการจราจรในที่สาธารณะ นักเรียนถึงจะรู้สึกถึงผู้อื่นในขณะที่จราจรทุกครั้งไป นักเรียนกลุ่มใหญ่ เมื่อเห็นตัวอย่างของการจราจรที่คำนึงถึงผู้อื่นก็มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนพฤติกรรมไปด้วยเช่นกัน (กิตติพงษ์ แดงเสริมสิริ, 2552)

5.7.7 การใช้บทบาทของสื่อมวลชน เนื่องจากสื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญยิ่งในการกระจายข้อมูลข่าวสารสู่บุคคลต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยสร้างจิตสาธารณะที่ถูกต้องให้เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว (ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจร, 2543)

กล่าวโดยสรุป การเสริมสร้างจิตสาธารณะควรใช้วิธีหลาย ๆ วิธีพร้อม ๆ กันอย่างบูรณาการการใช้มาตรการทางกฎหมายควรเน้นการปลูกฝังการปฏิบัติซ้ำ ๆ จนเป็นปกตินิสัยมากกว่าการลงโทษ การสร้างจิตสำนึกต้องสร้างชุมชนให้เข้มแข็งและสร้างประชาคมควบคู่กันไป การปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องควรควบคู่ไปกับการปลูกฝังความมีวินัย เพราะวินัยเป็นส่วนที่จำเป็นของจิตสำนึกต่อส่วนรวม ดังนั้น แนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะควรใช้วิธีการที่หลากหลาย โดยเริ่มจากการหล่อหลอมให้เกิดความศรัทธาในการทำความดีเพื่อผู้อื่น ผ่านตัวแบบหรือตัวอย่างที่ดี จากนั้นเป็นการฝึกฝนให้เรียนรู้ด้วยตนเองผ่านการกระทำควบคู่กับการจัดสภาพแวดล้อมหรือประสบการณ์การเรียนรู้ การคลุกคลีอยู่กับความถูกต้อง การปลูกฝังอบรม การฝึกปฏิบัติ การได้เห็นตัวอย่างที่ประทับใจ ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้จะค่อย ๆ โน้มน้าวใจของบุคคลให้เกิดจิตสาธารณะได้ นอกจากนี้ สถาบันสังคมทุกส่วน อันได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันทางศาสนา สื่อมวลชน องค์กรเอกชนและหน่วยงานของรัฐ ล้วนเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยเสริมสร้างจิตสำนึกต่อส่วนรวม

6. บทสรุป

จิตสาธารณะ จิตสำนึกสาธารณะ จิตสำนึกเพื่อส่วนรวม จิตสำนึกเพื่อสังคม จิตสำนึกเพื่อมวลชน จิตอาสา คำเหล่านี้ล้วนแต่มีความหมายใกล้เคียงกันมาก ขึ้นอยู่กับผู้ใช้ว่าเป็นคนกลุ่มไหน อาจแยกย่อยไปตามความสนใจเฉพาะกลุ่ม นักสังคมศาสตร์แม้จะใช้คำที่แตกต่างกันแต่ให้ความหมายเหมือนกัน หรือไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ เป็นการเกื้อกูล การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การช่วยเหลือผู้อื่น การเข้าไปมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือชุมชน สังคม การเคารพสิทธิของผู้อื่น การเห็นคุณค่า การรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม ถ้าคนในสังคมขาดจิตสำนึกสาธารณะ ซึ่งนอกจากจะมีผลกระทบต่อบุคคล ครอบครัว องค์กรแล้ว การขาดจิตสำนึกสาธารณะยังมีผลกระทบต่อบุคคล ผลกระทบระดับชาติ และผลกระทบระดับโลก บุคคลในสังคมจะต้องมีจิตสำนึกในการทำประโยชน์เพื่อสังคมส่วนรวมในทุกระดับทั้งในระดับครอบครัว ระดับหมู่บ้าน และระดับสังคม องค์กรประกอบของจิตสาธารณะมี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ การปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ การดูแลรักษาของส่วนรวม การรับผิดชอบของส่วนรวม การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม การช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ และการใช้ของส่วนรวม ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะ ประกอบด้วย การสนับสนุนทางสังคม การอบรมเลี้ยงดู การรับรู้ความสามารถของตน เจตคติต่อจิตสาธารณะ และการได้รับแบบอย่างหรือตัวแบบ บุคคลที่มีจิตสาธารณะจะมีลักษณะพิเศษที่โดดเด่น คือ การสร้างประโยชน์ให้กับสังคม ยินดีที่จะทำด้วยความเต็มใจเพื่อให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงด้วยดี เป็นผู้ที่มีจิตวิญญาณของอาสาสมัคร และมีคุณธรรมที่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนอื่นได้ แนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะจะต้องบูรณาการทั้งแนวคิด หลักการ และเทคนิควิธีต่าง ๆ ใช้หลักของการสร้างประชาคมที่ต้องขับเคลื่อนด้วยความร่วมมือ ร่วมใจ และเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย เช่น ความรัก ความรู้

กระบวนการเรียนรู้ ความเป็นธรรมชาติ การใช้ตัวอย่างที่ดีในสังคม การจัดการสภาพแวดล้อม และการใช้บทบาทของสื่อมวลชน

7. กิตติกรรมประกาศ

ผู้นิพนธ์ขอกราบขอบพระคุณเจ้าของแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับจิตสาธารณะ ตลอดจนนักวิชาการที่นำมาอ้างอิงทุกท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้รับความกรุณาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บรรจบ บุญจันทร์ ที่ให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับการเขียนบทความวิชาการนี้

8. บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *การศึกษาหาเกณฑ์ปกติของระดับพัฒนาการทางจริยธรรมและจริยธรรมไทย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กิตติพงษ์ แดงเสริมศิริ. (2552). *การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์เนศ.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2556). *แนวทางการสร้างจิตสาธารณะในสังคมไทย*. *วารสารรัฐสภาสาร*. 61(1) : 77-87.
- เจษฎา หนูรุ่ง. (2551). *ปัจจัยจิตลักษณะที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนสาธิตในสังกัดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและสถิติทางการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2556). *สอนเด็กให้มีจิตสาธารณะ*. กรุงเทพฯ : วี พรินท์ (1991).
- ทิพรรัตน์ สีเพชรเหลือง. (2551). *การพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.
- ทิตนา แหมมณี. (2550). *กระบวนการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เสมอธรรม.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2551). *ความหลากหลายของชีวิตความหลากหลายทางวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ : สายธาร.
- บรรจบ บุญจันทร์. (2562). *รูปแบบการพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลจิตสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา*. นครราชสีมา : เก่งการพานิช.
- ประยูร สุษะใจ. (2556). *จิตอาสาของนิสิตต่อการช่วยเหลืออุทกภัยน้ำท่วม กรณีศึกษานิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ประเวศ วะสี. (2553). *ปฏิรูปประเทศไทย : รายการเรื่องที่ควรปฏิรูป*. พิมพ์ครั้งที่ 3. นนทบุรี : สำนักงานปฏิรูป (สปร.).
- พลับพลึง วงศ์คำมูล (2555). *การใช้กิจกรรมสมมุติบทที่ความดีเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 26 จังหวัดลำพูน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระไพศาล วิสาโล. (2550). *เครือข่ายจิตอาสา คู่มือจิตอาสา โครงการอาสาเพื่อในหลวง*. กรุงเทพฯ : บั๊กพอยต์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2556). *เครื่องวัดความเจริญของชาวพุทธ (อารยวัด)*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมมิก จำกัด.

- ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจกร. (2543). *สำนึก ไทยที่พึงปรารถนา*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย.
- มิชิตา จำปาเทศ รอดสุทธิ. (2560). *การพัฒนาจิตสาธารณะ*. กรุงเทพฯ : ธนัธการพิมพ์.
- มนัสสา ชินูปการพงศ์. (2551). *ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อการสื่อสารการตลาดด้วยจิตสำนึกสาธารณะกับการตัดสินใจของผู้บริโภค*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ : นานมีบุค
พับลิเคชั่นส์จำกัด.
- วิจารณ์ พานิช. (2556). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- ศิริ แคนสา. (2551). *การพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา : กรณีศึกษาโรงเรียนคอนสวรรค์*.
วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ศิริสุข นาคเสนีย์ ชูลี ปัญจะผลิตกุล และศศิวิมล โมอ่อน. (2557). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม
จิตสาธารณะของนักศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์*.
นครปฐม : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2557). *แนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อสร้างสำนึก
ความเป็นไทย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2559). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ : พรักหวานกราฟิก.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). *ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง*.
กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สุพจน์ ทรายแก้ว. (2546). *การเป็นพลเมือง*. กรุงเทพฯ : บิ๊กพอยต์.
- สุธาทิพย์ แก้วเกลี้ยง. (2560). *การพัฒนาจิตอาสาในแนวพุทธศาสนา*.
สารนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนศึกษา
วิทยาลัยศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- หฤทัย อาจปฐ. (2544). *ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ภาวะผู้นำรูปแบบการดำเนินชีวิต
และความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองกับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล
เขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เหงว โตจิราการ. (2541). *ธรรมนูญแก้ปัญหาใดจริงหรือ : ธรรมนูญ-จุดเปลี่ยนประเทศไทย*.
กรุงเทพฯ : โครงการวิถีทรรศน.
- อุไรวรรณ คุ่มวงศ์. (2551). *จิตสาธารณะของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์*.
วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Mayo, E. (1996). *The human problems of an industrial civilization*. New York : Macmillan.
- Throne, S. (1997). Leadership and empowerment. *Journal of Nursing Education*. 36(9) :
437- 441.